

PICTURA MEDIEVALA

În decursul Evului Mediu, pictura a devenit o artă din ce în ce mai remarcată. Schimbările sociale și noile tehnici aparute au oferit pictorilor posibilitatea de a crea mai realist, mai aprofundat, lucrări mult mai umanizate, care au revoluționat arta occidentală.

La sfârșitul perioadei Romanice, pictura încă mai era considerată o artă de mai mică importanță, folosită doar pentru a decora suprafețele pentru care nu se găseau metode de acoperire mai ample sau mai bogate. Acolo unde acest lucru era posibil, se preferau tapetierile, mozaicurile, , metalele prețioase sau sculpturile. Pictorul obișnuit era chemat doar să coloreze sculpturile create de alte mâini sau să decoreze pereții; cea mai prețuită formă de pictură era cea realizată de generații întregi de calugări în scriptoria (camere de hens), acolo unde își ilustrau manuscrisele cu picturi pline de viață, foarte frumos conturate.

La sfârșitul secolului al XIII-lea societatea europeană s-a dezvoltat rapid, oferind noi oportunități pentru artiști. Curțile nobiliare și castelele au devenit locuri de o mare înflorire din ce în ce mai mare, în vreme ce orașe ca Parisul, Praga, Londra, orașele Italiei și ale Țărilor de Jos prosperau, își doreau picturi nu doar aristocrații și clericii, ci și orășenii prosperi, și aceasta în primul rând din motive de evlavie. În același timp, din ce în ce mai mulți oameni au devenit culti, cititori de carte, creând o cerere din ce în ce mai mare de publicații seculare (non-religioase). Cele mai reușite dintre acestea erau realizări somptuoase închinată protectorilor regali sau nobililor și creatorii lor nu mai aparțineau unui ordin monahal ci erau profesioniști cu propriile lor ateliere. În ciuda faptului că statutul lor social a rămas relativ scăzut, numele mai multor artiști și o seamă de informații despre ei au început să fie cunoscute.

Noi oportunități

La începutul secolului al XIII-lea au fost introduse icoanele ca fundal al celebrării liturgice, luând deseori forma unui obiect cu două (diptic), trei (triplic) sau mai multe - panouri (panele) pictate puse laolaltă pentru a forma un grup sau o anumită scenă. Unul dintre subiectele des abordate îl reprezenta însuși donatorul (persoana care plătește și care donează piesa de altar bisericii), care era prezentată de către patronul sau patroana lui Sfintei Feciore Maria. Pictarea unei icoane reprezenta o provocare pentru pictor și în același timp o oportunitate, deoarece în punea la dispoziție un spațiu asupra căruia se vor focaliza atenția și emoțiile unei întregi congregații.

Pictura murală a luat avânt și ea, parțial datorită ordinului franciscanilor – urmași ai Sfantului Francisc de Asisi – ceea ce însemna că pentru noii evlavioși ai ordinului erau necesare multe biserici noi. Pictura reprezenta cel mai potrivit mod pentru a le decora,

mai ales ca mozaicul se executa mult mai dificil si, in acelasi timp, reprezenta o arta mult mai generoasa pentru un ordin dedicat saraciei si umilintei cum era cel franciscan.

Viata si activitatea Sfantului Francisc (1182-1226) au influentat, intr-o mare masura, cursul viitor al picturii. Bucuria Sfantului Francisc pentru viata in natura i-a determinat pe multi oameni sa fie interesati de realitatile imediate, inconjuratoare ale lumii. Tendinta principala a picturii medievale din secolul al XIII-lea a reflectat aceasta noua atitudine.

O alta tendinta religioasa, cu consecinte deosebite pentru arta, a reprezentat-o intarirea cultului care o venera pe Fecioara Maria. Franciscani au fost cei care, in mod deosebit, au incurajat evlavia fata de Sfanta Fecioara, care a atins cote foarte inalte incepand cu secolul al XIII-lea. Cultul pentru o personalitate umana si feminina – intarita de fiul ei sau poate chiar de moartea fiului ei – a avut tot o influenta umanizatoare asupra modului de abordare a religiei si, drept consecinta, asupra artei, in general, acolo unde aceste subiecte devenisera populare.

Maestrii italieni

Multe dintre aceste realizari au inceput sa apara in Italia, cu mult inainte de a se face simtite in alte locuri ale Europei. Doi mari maestri ai sfarsitului de secol XIII, Cimabue si Duccio, sunt recunoscuti drept fondatori ai realismului vizual in pictura, curent care a reprezentat principala tendinta a artei europene, pana tarziu, in secolul al XX-lea. Altarele pictate de cei doi care s-au pastrat si au devenit faimoase o reprezinta pe Madona (Fecioara Maria) alaturi de Pruncul Sfant.

Cimabue si Duccio au fost repede depasiti de un artist care era doar cu cativa ani mai tanar decat ei. Pictorul Giotto di Bondone (1267-1337), primul reprezentant al marilor maestri florentini, a devenit faimos chiar in timpul vietii sale si a avut o cariera stralucita. Cu toate ca activitatea sa se situa cu mult inaintea vremurilor sale, multe din inovatiile lui nu au fost preluate si utilizate de alti artisti, vreme de un secol sau chiar mai mult. Personajele create de el sunt robuste si par a fi perfect ancorate pe fundalul pe care erau pictate. Cu toate acestea ele par capabile sa se miste si chiar sa existe, in ciuda unui fundal natural si arhitectural care creaza un spatiu ce exprima o anumita adancime. Acest talent a reprezentat marea lui abilitate, abilitate care a facut din Giotto un mare pictor dramatic.

Pictarea frescelor

Giotto folosea o tehnica de pictura pe perete – fresca – care fusese de curand nascocita de marii maestri italieni. In zilele noastre numis deseori multe picturi fresce, si in mod gresit aceasta denumire este folosita pentru a desemna orifele de pictura care este realizata pe un perete. Fresca adevarata implica insa utilizarea mortalului proaspat, care, aplicat pe un perete, va reprezenta baza viitoarei picturi. De fapt, cuvantul “fresco” inseamna in limba italiana “proaspat”. Tencuiala se aplica pe o anumita suprafata, cam atat de mare cat poate pictorul acoperi in decursul unei singure sedinte de lucru, inainte ca tencuiala sa se usuce. Aceasta este caracteristica principala a unei frece, deoarece pigmentu aplicat apoi pe tencuiala umeda se va intari, printr-o reactie chimica. Odata uscata, fresca nu se va coji si va dura un timp indelungat. Fresca a reprezentat o mare

schimbare si, ca urmare, a devenit modul de exprimare a multor capodopere, mai tarziu, inclusiv al unor lucrari renumite, cum ar fi Capela Sixtina a lui Michelangelo.

Crearea senzatiei de spatialitate

Pentru cei care au fost pentru prima oara confruntati cu aceasta provocare nu a fost deloc usor sa creeze iluzia de spatialitate, sa para ca scena creata de ei era una reala. Aceasta implica nu doar redarea fidela a amanuntelor, cu multa acuratete, ci si acordarea unei anumite greutatei personajelor, cat mai apropiata de cea a corpurilor reale. Totodata fondul tablourilor avea o foarte mare insemnatate, el redand, de fapt, senzatia de adancime. Astfel a aparut viziunea aparent indepartata (arta perspectivei). Artistilor italieni le-au trebuit generatii intregi pentru a stabili acetse tehnici, ei fiind deseori atrasi de alte amanunte, cum ar fi, de exemplu, crearea unor motive decorative migaloase.

La sfarsitul secolului al XIV-lea, artistii care lucrau la diferite curti europene, si-au creat un stil propriu, numit deseori gotic international. Reflectand atmosfera rafinata, mai degraba artificiala a diferitelor curti domnesti, lucrarile acestor pictori se caracterizeaza, mai degraba, prin eleganta si suavitate decat prin forta. Prsonajele erau foaret gratioase si – in ciuda faptului ca perspectiva era deseori rudimentara, detaliile erau redade cu o precizie de bijutier.

Aceste caracteristici sunt evidentiate in mod deosebit in manuscrisele miniade, realizate pentru marile familii domnitoare. Cei mai mari pictori ai acestui stil au fost Pol de Limbourg, impreuna cu cei doi frati ai lui, care – dupa cum se stie – au pictat o perioada de doar 16 ani (1400-1416), pentru ca apoi sa dispara brusc din istoria artei. Patronul lor era un mare colectionar, si – in acelasi timp – un cunoscator, Jean, Duce de Berry, un frate mai tanar al regelui Charles al V-lea, al Frantei. Numele sau este imortalizat intr –o carte care are titlul “Le tres Riches Heures du Duc de Berry”. “Orele” se refera la faptul ca volumul reprezenta un volum de rugaciuni care trebuiau sa fie rostite la anumite ore ale zilei.

“Le tres Riches Heures du Duc de Berry” este renumit in principal, datorita miniaturilor (ilustratii) foarte reusite, pictate de fratii Limbourg. Volumul a reprezentat lucrarea lor cea mai ambitioasa, neterminata in anul 1416 si ale carei detalii, cele mai cunoscute, sunt cele 12 picturi de calendar, cu care volumul debuteaza.

Tablourile prezinta, mai degraba, viziunea curteanului din secolul al XV-lea, ilustrand un peisaj linistit si foarte placut, in care tarantul aparea rustic, dar cam stangaci, chiar amuzant.

In ciuda intentiilor religioase Cartea Orelor nu contine picturi religioase, ci referiri la conflictul desfasurat in Franta, de catre regele Henric al V-lea al Angliei. La fel ca multe capodopere ale epocii medievale tarzii, “Le tres Riches Heures du Duc de Berry” pare sa reflecte, prin intermediul tuturor detaliilor redade cu o foarte mare acuratete, pofta pentru un trai dus intr-o lume idilica, nobila.

Pigmenti amestecati in ulei

În anii 1430, a început să se dezvolte un stil de pictură foarte diferit, în Țările de Jos (Bergia și Olanda de astăzi), regiune cunoscută atunci sub denumirea de Flandra și care îi aparținea Ducelui de Burgundia. La fel ca și în Italia, Flandra era un țară cu orașe prospere, fapt considerat de mulți critici ca fiind motivul principal care a făcut ca rata provenită din acea regiune să fie mult mai fermă, mai puțin constient-aristocrată. Și, la fel ca în Italia, perioada de înflorire a artei flamande a coincis cu perioada unui progres tehnic important – apariția picturii în ulei. Pigmentii amestecați cu ulei aveau o luminozitate pe care tempera, cel mai des utilizată în cazul picturilor mari, nu o putea atinge, în vremea ce tempera, ca de exemplu în cazul frescelor, trebuia aplicată rapid și se preta doar la un tratament grosier, pictura în ulei putea fi realizată, strat cu strat, atâta timp cât îi lua pictorii pentru a reda detaliat toate efectele dorite. În secolele următoare, un artist aflat în căutarea perfecțiunii, a apelat întotdeauna la acest procedeu de lucru.

Scoala flamandă

Scoala de pictură flamandă a fost fondată de către Robert Campin, însă cei mai iluștrii reprezentanți ai ei au aparținut unei generații viitoare. Jan van Eyck (1390-1441) a fost primul mare pictor în ulei european și un portretist de o mare virtuozitate. Marea lui abilitate de a exprima jocul de lumini, pe diferite obiecte, a fost posibilă doar datorită noilor vopsele cu care lucra.

Putin mai târziu tânărul Rogier van der Weyden (1399-1464) a fost și el, la rândul lui, un artist cu un talent deosebit. Mai puțin preocupat de detalii decât van Eyck, el a folosit culori mai bogate, mai puternice, realizând tuseuri mai ferme și o foarte rafinată modelare, creându-și astfel un stil distinct. El era capabil să exprime o gamă foarte variată de emoții, de la liniștea absolută până la mania violentă.

Scoala flamandă a continuat să producă generații întregi de artiști talentați și multe dintre caracteristicile ei au fost imitate în decursul secolului al XV-lea, de pictori din întreaga Europă. Doar după anul 1500 influența școlii flamande a fost înlocuită de o mișcare care devenise puternică cu mult timp înainte, de cealaltă parte a Alpilor: Renasterea italiană.